

8-дәріс: Басылымдардың танымалдығы және олардың қазіргі мәдениеттегі орны

Кіріспе

Әдебиет адам тәжірибесінде ерекше орын алады, бұл біздің ойлауымызға, мінез-құлқымызға және әлемді қабылдауымызға әсер етеді. Қазіргі қоғамдағы басылымдардың танымалдығы оқырмандардың талғамын көрсетіп қана қоймай, мәдени және әлеуметтік процестерді қалыптастырады. Бұл дәрісте біз әртүрлі басылымдардың танымал болу себептерін, кітаптардың мәдени және әлеуметтік процестерге әсерін, сондай-ақ қазіргі мәдени контекстті қалыптастырудағы әдебиеттің рөлін қарастырамыз.

I. әр түрлі басылымдардың танымал болу себептері

1. Әлеуметтік және мәдени факторлар

- Тақырыптың өзектілігі: Экология, Адам құқықтары және әлеуметтік әділеттілік сияқты заманауи мәселелерді қозғайтын кітаптар көбінесе бестселлерге айналады. Мысалдар: "Жер" С.Дж. Уотсон немесе В. Б. К. нялунгидің "желді ұстаған қыз".

- Трендтер мен трендтер: жаңа жанрлар мен форматтардың пайда болуы (мысалы, графикалық романдар, фантастикалық емес) кітаптардың танымалдылығына әсер етеді. Неліктен оқырмандар, мысалы, белгілі тұлғалардың өмірбаяндарын немесе естеліктерін таңдайды?

2. Маркетинг және қол жетімділік

- Жарнамалық науқандар және медианың әсері: блогерлердің, сыншылардың және танымал басылымдардың ұсыныстары кітапқа деген қызығушылықты едәуір арттыра алады. Әлеуметтік медианың әдебиет таңдауына әсері.

- Цифрландыру: электронды және аудио форматтағы кітаптардың қолжетімділігін арттыру. Audible немесе Kindle сияқты платформалар әдебиетті тұтыну тәсілдерін өзгертеді.

3. Жеке таңдаулар

- Өзін-өзі тану тәсілі ретінде оқу: көптеген адамдар өздерінің қызығушылықтарын немесе философиялық көзқарастарын көрсететін кітаптарды таңдайды. Достар мен қоршаған ортаның ұсыныстарының әсері.

- Мәтінмен эмоционалды байланыс: күшті эмоцияларды тудыруы мүмкін әдебиеттер жиі танымал болады (мысалы, М. Мэнсонның "нәзік пофигизм өнері").

II. Кітаптардың мәдени және әлеуметтік процестерге әсері

1. Қоғамдық пікірді қалыптастыру

- Саяси қозғалыстардағы әдебиеттің рөлі: Джордж Оруэллдің "1984" немесе Харпер Лидің "күлдіршінді өлтіру" сияқты кітаптар қоғамдық санаға әсер етіп, әлеуметтік өзгерістер тудырды.

- Кітаптар наразылық құралдары ретінде: әдебиет азаматтық құқықтар қозғалыстарына қатысты шығармалар сияқты наразылық пен өзгеру талаптарын білдіру құралы бола алады.

2. Мәдени өзгерістер және сәйкестілік

- Әдебиет қоғамның айнасы ретінде: кітаптар әлеуметтік өзгерістерді көрсетеді және мәдени нормаларды қайта қарауға ықпал етуі мүмкін. Мысалдар: Теодор Драйзердің "американдық трагедия".

- Мәдениетаралық әсерлер: әдебиет жаһандық сананы қалыптастыру арқылы мәдени дәстүрлер мен идеялардың алмасуына ықпал етеді.

3. Білім мен тәрбиеге әсері

- Әдебиет білім беру құралы ретінде: кітап оқу сыни ойлауды дамытуға және ой-өрісті кеңейтуге ықпал етеді. Білім беру жүйелеріндегі классикалық әдебиеттің маңызы.

- Кітаптар тәрбиелік құрал ретінде: көптеген шығармалар моральдық сабақ ретінде қызмет етеді және құндылықтарды қалыптастырады. Мысалдар: Антуан де сент-Экзюперидің "Кішкентай ханзада".

III. Қазіргі мәдени контекстті қалыптастырудағы әдебиеттің рөлі

1. Әдебиет және танымал мәдениет

- Әдебиет пен медианың өзара әрекеттесуі: кітаптарды бейімдеу, теледидар мен киноға бейімделу. Кітаптар қалай танымал мәдениеттің бір бөлігіне айналады.

- Кітаптар және интернет мәдениеті: блогтардың, влогтардың және әлеуметтік желілердің әдебиетті қабылдауға әсері.

2. Әдебиет Өзін-өзі көрсету құралы ретінде

- Шығармашылық және жанрлық әртүрлілік: авторлар өз идеялары мен тәжірибелерін білдіру үшін әртүрлі жанрларды қалай пайдаланады. Поэзия, проза және драматургияның мәдени санаға әсері.

- Әдебиет шындықты түсіну тәсілі ретінде: әдебиет оқырмандарға күрделі әлеуметтік құбылыстар мен жеке тәжірибелерді түсінуге және түсіндіруге қалай көмектеседі.

3. Қазіргі қоғамдағы әдебиеттің болашағы

- Технологиялық өзгерістер және әдебиет: жаңа технологиялар (AI, VR) әдебиетті қабылдау мен тұтынуды қалай өзгерте алады.

- Мәселелер мен қиындықтар: оқырмандардың талғамының өзгеруі, жаһанданудың әдебиетке әсері, цензура және сөз бостандығы мәселелері.

Қорытынды

Кітаптардың танымалдығы мен олардың мәдениет пен қоғамға әсерін асыра бағалау қиын. Әдебиет білім мен ойын-сауықтың қайнар көзі ғана емес, сонымен бірге өзгерістің қуатты құралы ретінде де қызмет етеді. Бұл рөлді білу кітаптардың біздің мәдени контекстімізді қалай қалыптастыратынын және қоғамды одан әрі дамыту үшін әдебиетті қалай пайдалана алатынымызды жақсырақ түсінуге көмектеседі.

Талқылауға арналған сұрақтар

1. Қандай кітаптар сіздің әлемді қабылдауыңызға әсер етті және неге?

2. Неліктен кейбір кітаптар бестселлерге айналады, ал басқалары назардан тыс қалады деп ойлайсыз?

3. Сіздің еліңіздегі әлеуметтік өзгерістерге әсер еткен кітаптардың мысалдары қандай?

4. Цифрландыру дәуірінде әдебиет қай бағытта қозғалады деп ойлайсыз?

5. Болашақта әдебиеттің рөлі өзгереді деп ойлайсыз ба? Неліктен?

Әдебиет:

1. Тлеубердиев С. Б. (2017). Қазақстанның кітап нарығы: проблемалары мен даму перспективалары. Алматы: Қазақ университеті. ISBN: 978-601-04-1671-4

2. Әбдіразақов М. Ж. (2019). Кітап мәдениеті және білім беру жүйесі: мәселелері мен шешімдері. Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ. ISBN: 978-601-7748-14-9

3. Кенжебаев А. С. (2020). Қазақстандағы кітап баспасы: тарихы мен қазіргі жағдайы. Алматы: Тараз. ISBN: 978-601-04-1456-7

4. Рыжков, Д. В. (2020). Цифровизация книжного рынка: новые вызовы и возможности. Москва: Издательство МГУ. ISBN: 978-5-211-06721-1

5. Зайцева, Т. В. (2016). Издательский бизнес: теория и практика. Москва: Издательство Юрайт. ISBN: 978-5-9916-1397-6

6. Малинина, Т. И. (2019). Современные тенденции на книжном рынке. Вестник Российской Академии наук, 89(3), 245-250.
DOI: 10.7868/S0044134319030085

Қосымша (Интернетте қол жетімді):

1. Lupton, E. (2014). "Design Is Storytelling". Кітапқа сілтеме
 2. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). "Reading Images: The Grammar of Visual Design". Кітапқа сілтеме
 3. Wong, W. (1993). "Principles of Two-Dimensional Design". Кітапқа сілтеме
 4. Heller, S., & Feldman, J. (2008). "Design School: A Practical Guide to a Career in Graphic Design". Кітапқа сілтеме
 5. Dijkstra, M. (2019). "Cover Design: A Guide to Understanding the Art of Book Cover Design". Кітапқа сілтеме
1. Eagleton, T. (2008). Literature: A Very Short Introduction. [Кітапқа сілтеме] (<https://www.amazon.com>)
 2. Bourdieu, P. (1993). The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature. [Кітапқа сілтеме] (<https://www.amazon.com>)
 3. Miller, J. (2005). The Novel: An Introduction. [Кітапқа сілтеме] (<https://www.amazon.com>)
 4. Sontag, S. (1990). On Photography. [Кітапқа сілтеме] (<https://www.amazon.com>)
 5. Barthes, R. (1977). Image, Music, Text. [Кітапқа сілтеме] (<https://www.amazon.com>)